

„Het verhaal over het Aytablomke is aardig en het kan m.i. best waar zijn (behalve natuurlijk dat van die Wageningers). Viglius was bevriend met zijn land- en ambtgenoot Joachim Hopperus en deze laatste was een verre neef van Dodonaeus, en verschafte hem meermalen planten. Het heet o.a. dat hij de Zonnebloem in Nederland heeft geïmporteerd.

De oudste beschrijving van de Winteraconiet, die ik mij kan herinneren, staat in het Cruydtboek van Dodonaeus (1608), waarvan de oorspronkelijke Latijnsche tekst veel ouder is. Voor wat betreft dit gedeelte werd die het eerst gepubliceerd in 1568. Dat is dus de tijd van Hopperus (1523—1576) en Viglius (1507—1577). Dodonaeus noemt de plant *Aconitum hiemale*, waaruit ook al blijkt dat de naam Winteraconiet niet van vandaag of gisteren dateert. Hij vertelt ook dat in onze Lage Landen het plantje veel eerder bloeit dan in Italië.

Er was in dien tijd een groote belangstelling voor bloemen en planten onder de hoogere kringen in de Zuidelijke Nederlanden en het is heelemaal niet gek, dat Viglius zoo'n opvallend mooi plantje meegebracht zou hebben naar Friesland. Anderzijds kan natuurlijk heel gemakkelijk zoo'n legende ontstaan, zonder dat Viglius er debet aan is. Als op de plaats waar een beroemd man gewoond heeft een ongewone plant staat, heet die al gauw door die beroemdheid te zijn aangeplant, denk maar aan de „boom van Boerhave", de vele „boomen van Linnaeus".

„Zou nog na te gaan zijn, waar het verhaal vandaan komt? Er is een bundel brieven van Hopperus aan Viglius, ten deele geschreven in „boerenfriesch" (Joachim Hopperi Frisii *Epistolae ad Viglium ab Aya Zwichenium* 1765).

Dodonaeus zegt nog: L'Obel noemt dit gewas Kleyn Wintersch Geel *Aconitum*. Het wast op sommige bergen en heuvelen niet verre van Padoua, als de zeer neerstighe P. Pena ende M. Lobel betuyghen. Op die gebergten bloeit dit cruydt in April ende Mey, maar in de hoven van Nederlandt veel vroeger, zelfs wel in Januarius als de winter soet is."

Zoover mijn vriend Van Dijk. Het is dus wel hoogst waarschijnlijk dat onze Winteraconiet reeds omtrent het midden van de zestiende eeuw in hoven in Zuid-Nederland werd gekweekt. Maar ik geloof met plezier dat de jonge Viglius van zijn Italiaansche reis de knolletjes heeft meegebracht en ze op zijn State in Zwichum heeft geplant. Ze mogen daar nog lang prijken als liefelijke herinnering aan „Viglius Zwichenius, gebooren uit Vriesland in den geslachte van Aya, een man van hooge geleertheit, doortrapt met lange ervarenis, deftig van wandel." Zoo staat het bij P. C. Hooft.

JAC. P. TH.

Kruisbekken. Op 7 Maart j.l. zag ik in het bos te Baarn een drietal kruisbekken, waaronder één roodbruin mannetje, dat herhaaldelijk zat te zingen. Zij zaten voornamelijk in de lorken.

Heemstede.

C. G. VAN LEEUWEN.

Een Enquête over het Broeden van den IJsvogel. Het is mogelijk, dat een onzer moeilijk te missen inheemsche vogels, de door zijn kleurenpracht unieke *IJsvogel*, als broedvogel van onze Nederlandsche lijst moet worden geschrapt. Deze soort verminderde de laatste jaren reeds bedenkkelijk, doch de abnormaal strenge winters van 1939—'40, 40—'41, en '41—'42, schijnen zijn lot als broedvogel geheel of vrijwel geheel bezegeld te hebben.

Een nauwkeurig onderzoek naar den stand van den IJsvogel als broedvogel is zeer wenschelijk. Ik roep daarom de medewerking in van de lezers van dit tijdschrift voor een enquête over den IJsvogel, welke ik ter hand heb genomen.

Men gelieve mij daarvoor de volgende gegevens te verstrekken:

1. Vindplaats.
2. Datum waarop men den IJsvogel het laatst waarnam.
3. Aantal waargenomen exemplaren.
4. Eventuele mededeelingen over broeden.
5. Eventuele verder waardevolle bijzonderheden (vooral zijn van belang mededeelingen over de vroegere broedplaatsen van den IJsvogel, of de plaatsen waar deze vogel voorheen in de broedplaats geregeld werd gezien).

Zij die niet in de gelegenheid mochten zijn binnenkort zelf een bezoek te brengen aan de hun bekende vindplaats(en), worden toch verzocht hun gegevens zoo spoedig mogelijk aan mij toe te zenden, daar ik dan zelf zal trachten ter plaatse een onderzoek in te stellen.

Een eerste oproep om medewerking aan een IJsvogelonderzoek werd in „*Ardea*" geplaatst (Aflivering 1—2, Jaargang 1942). Zoowel uit de binnengekomen berichten als uit eigen naspeuringen is daarbij gebleken, dat het er inderdaad somber uitziet voor den IJsvogel in ons land. Het onderzoek is echter stellig nog te weinig omvangrijk en te onvolledig geweest, en wij meenen daarom den kring van waarnemers te moeten uitbreiden.

Het is te hopen, dat de census op grootere schaal ondernomen, en na den uitzonderlijk zachten winter welke we achter den rug hebben, resultaten moge opleveren met een iets verblijdender resultaat. Wij wachten gaarne de gegevens van de lezers van dit Tijdschrift af.

Wassenaar, Backershagenlaan 50B. Voorjaar 1943. Tel. 3899.

K. W. L. BEZEMER.

Welke kegels maken kruisbekken open? Wie de eerste en de laatste bladzijde van het Maartnummer van De Levende Natuur vergelijkt, zal zich verbaasd afvragen, wat hij van het thema Kruisbekken en Douglassparren denken moet. De heer Koster vertelt, dat de kegels van deze naaldbomen nauwelijks aangekeken worden door de vogels, ondergetekende vindt de dieren „verzot erop”. Het loont de moeite, hier nog even op in te gaan. De mededeling van den heer Koster kan ik naar in 1941 en 1942 bij Hulshorst opgedane ervaringen geheel onderschrijven: buiten eten kruisbekken geen zaad van de Douglas. In de kooi hebben ze de kegels echter graag en, wat sterker is, ze verkiezen ze meestal boven die van de fijnspar (*Picea excelsa*), welke buiten zo in trek zijn. Dit gold niet alleen voor „mijn” dier, maar ook voor een tweede exemplaar van de zelfde soort en voor een witbandkruisbek. Misschien wordt dit verschil van appreciatie in gevangenschap en in vrijheid op de volgende wijze veroorzaakt: In de kooi krijgen de dieren losse kegels, maar buiten bewerken zij aan de boom vastzittende. Het openmaken van een kegel gebeurt met veel geweld; de vogels moeten daarbij iets hebben om zich schrap tegen te zetten. In de kooi klemmen zij daartoe de kegel met de poot tegen het zitstokje; wanneer zij dit niet doen, hebben zij weinig succes. Nu zitten de kegels van de fijnsparren aan vrij stevige loten vast; die van de Douglas meer aan slappe twijgen. Ik denk dat de laatste te veel meegeven, wanneer een kruisbek, erop zittende, een kegel zou trachten te openen, en dat de vogels daarom de boom vermijden. Of dit het juiste antwoord is, zou met enkele proefjes te beslissen zijn geweest, maar helaas, mijn kruisbek heeft zijn vrijheid vroeger hernomen, dan mijn bedoeling was!

De oorzaak, dat Douglaskegels in de kooi boven fijnsparrenkegels gesteld worden, lijkt mij in de luiheid van het dier te liggen. De lichte slappe Douglasappeltjes laten zich veel makkelijker hanteren dan de zware, stijve fijnsparrenkegels. De laatsten vereisen een langdurige behandeling. Eerst wordt een Schub „opengewigd” door middel van de karakteristieke, zijdelingse bewegingen van de ondersnavel. Meestal is het zaad dan nog niet bereikbaar en de Schub moet gedeeltelijk afgebroken worden. Dit gebeurt dikwijls, evenals het openwiggen, met een zijdelingse duw van de ondersnavel. Het dier legt dan de punt van de bovensnavel aan de ene, die van de ondersnavel aan de andere zijde van de Schub en drukt de onderkaak opzij, tegen de Schub aan, waardoor deze laatste overlangs slijt. Terwijl de intacte Schub door zijn geweldige vorm grote weerstand biedt, laten de twee gescheiden helften zich gemakkelijk naar buiten buigen. Soms echter kan de vogel, wanneer dit gebeurd is, nóg niet bij het zaad komen. Dan verwijderd hij het buitenste gedeelte van de gehalveerde schubben door het met de snavel vast te klemmen en los te rukken of om te draaien, tot het barst. Zo eindelijk kan hij het zaad bereiken.

Behalve door de diepe ligging van het zaad vereist een fijnsparrenkegel veel werk, doordat de schubben zo stijf aaneengesloten liggen en elkaar grotendeels bedekken. Daardoor is de weerstand, die bij het openwiggen ondervonden wordt, extra groot. Het staat stellig in verband hiermee, dat de kruisbek een fijnsparrenkegel meestal aan de basis begint te openen. Dan hoeft hij bij het wegbuigen van een Schub niet meteen de lagerliggende op te lichten.

Zoals reeds gezegd, worden fijnsparrenkegels buiten vaak aangegeten door kruisbekken. Andere Coniferen, waarop ik de dieren bezig zag, zijn de lariks, een ongedetermineerd zilversparretje met kleine kegels (misschien ook meerdere soorten hiervan) en de grove den. Op de laatste zag ik de vogels alleen in Juni 1931 en Juni 1941 azen, later in het jaar, voor zover ik mij herinner, niet meer. De kegels stonden in die tijd open en bevatten nog behoorlijk zaad. Vermoedelijk verliezen zij in latere maanden hun aantrekkelijkheid, omdat het zaad er dan uit is. Ik ben er verder niet zeker van, of de vogels het zaad van de grove den ook kunnen bemachtigen, wanneer de kegels nog gesloten zijn.

Ten slotte is in verband met de voedselkeuze nog een van onze ervaringen van belang: de kooivogels hadden een duidelijke hekel aan van de grond opgeraapte oudere kegels en lieten deze meestal onaangeroerd, wanneer ze hun tegelijk met verse, van de boom geplukte appeltjes voorgelegd werden. Zo'n iets oudere kegel ziet er van binnen niet erg appetijtelijk uit; het zaad is in de regel vochtig en iets geschimmeld.

L. TINBERGEN.

Verantwoordelijk Redacteur: Dr. JAC. P. THIJSSSE, Binnenduin, Bloemendaal.

Verantwoordelijk voor advertenties: geen advertenties.

Uitgever: W. VERSLUYS' Uitgevers Mij. (N.V.), 2e Oosterparkstr. 221—223, Amsterdam.

Drukker: N.V. Drukkerij v.h. KOCH en KNUTTEL, Turfmarkt 106, Gouda.

Verschijnt: een maal per maand.

Abonnementsprijs: f 6,80 per jaar bij vooruitbetaling.

Prijs per nummer: f 0,90.

P. 1563/1.